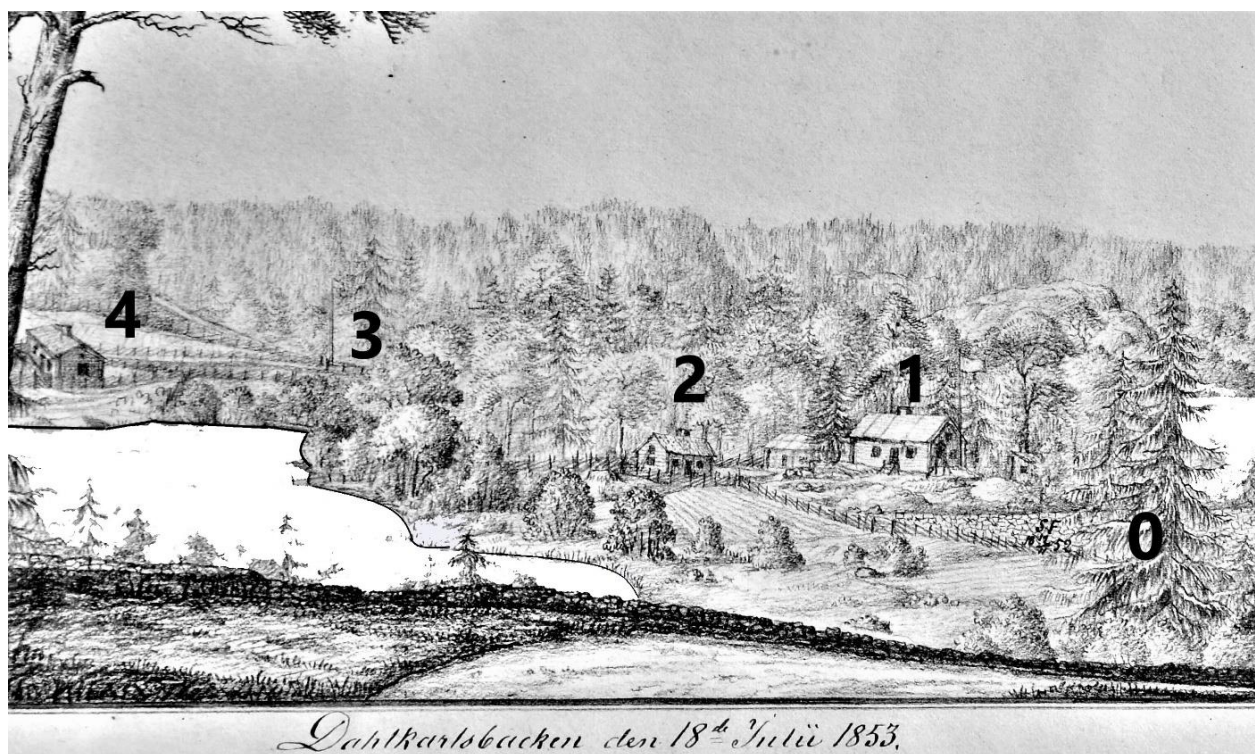

Unika teckningar från Svartviken

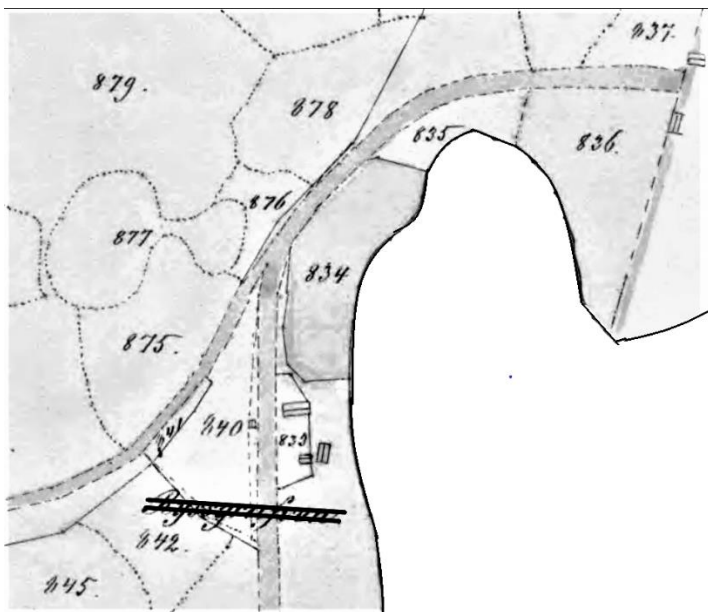
av Ulf Björkdahl

I förra nyhetsbrevet presenterade vi en unik teckning som gjordes före kamerans tid över vägarbetet 1853 vid Dalkarlsbacken. Teckningen är ett tidsdokument över hur det såg ut vid vägarbetet just då. Samme tecknare gjorde emellertid vid denna tidpunkt flera teckningar vid ryssgravsområdet. Liksom den tidigare har de hittats digitalt på Vänersborgs museum, men härstammar som tavlor från Lennartsnäs.

Bild 1. Tecknaren har den 18 juli 1853 stått längst upp i Dalkarlsbacken och blickat ner över ryssgravsnäset och över Svartviken (vattnet blekt av författaren för att öka tydligheten):

0. **Stödmuren** uppfördes 1852 för att hålla upp vägbanken för den nya sträckningen av Enköpingsvägen, den som drogs genom berget på Stäksön. På muren har tecknaren ritat in datumet för dess färdigställande (12/11 1852), vilket ju också är inristat i själva muren. På bilden syns att vägbanken ännu inte hade fyllts upp. Vägbanken - som var av enorm storlek och vida översteg muren - lades mellan stugorna 1 och 2 och ända fram till Ryssgraven. Den var lika hög som torpet (2). Vägen var klar 1856.
1. **En tillfällig vägstation.** Under förberedelse- och genomförandetiden av Enköpingsvägens nya sträckning fanns här en vägstation. Vagarbetena omfattade dels genom vägen genom berget på Stäksön, dels omläggningen av vägen mellan Ryssgraven och kyrkan. Vid vägstationen syns en stång med vimpel.
2. **Torpstugan Stäksbacka** står på samma plats idag. Till höger om torpstugan syns ett uthus, förmodligen en lada/fåhus. Uthuset fick maka på sig när Ryssgravens småskola uppfördes här 1907-1908.
3. **Här delade sig vägen.** Även här syns en stång med vimpel. Den *gamla* vägen går uppför backen (Långsandsbacken), förbi nuvarande Bergaskolan och vidare mot kyrkan. Den *nya* vägen, som ses gå längs viken, blev klar 1850.
4. **Torpet Långsand.** Stugan står vinkelrätt mot nya Enköpingsvägen. Torpet revs på 1890-talet och detta är den enda kända bilden på torpet.

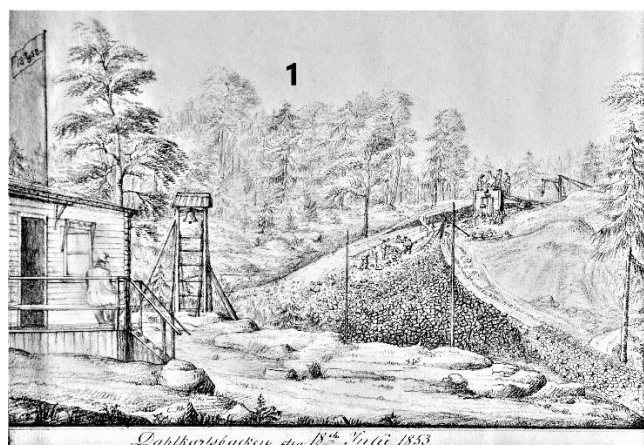

På skifteskartan för Ekhammar/ Kyrkbyn från 1862 är Stäksbacka utritat längst upp till höger, med torpstugan söder om vägen och uthuset norr om.

Även torpet Långsand är utritat (men anges felaktigt som Ryssgraven och har därför överstrukits av författaren), även här står torpstugan vinkelrätt mot nya landsvägen. Mitt emot torpstugan, på andra sidan vägen, stod en milstolpe, det är den som senare uppfördes i nytt läge något norrut.

Stödmuren uppfördes 1852 för att hålla upp vägbanken för nya Enköpingsvägen. Fotot taget av författaren från den bevarade tidigare vägen, 1600-talsvägen.

Vägstationen. Vy över arbetet 1853 när vägen drogs genom bergsravinen (presenterades utförligare i föregående nummer). Vägbanken fortsatte senare rakt över tecknarens plats och vidare mot ryssgraven och var klar 1856.

Torpstugan Stäksbacka. Idag Enköpingsvägen 1. Foto från Sveriges bebyggelse 1947.

Platsen för torpet Långsand. Carl Johan Lindedahl uppförde detta hus 1893 nästan exakt på platsen för det gamla torpet. Lindedahls hus har idag adressen Enköpingsvägen 7 men har både förlängts, breddats och även höjts något.

Bild 2. Vy över Svartviken år 1852. Tecknaren har har befunnit sig strax öster om Stäksbackatorpet, kanske har han suttit på stödmuren.

Den här teckningen är daterad 1852, dvs året före de andra teckningarna. 1852 är det år då de konkreta arbetena med den nya sträckningen av Enköpingsvägen började. I bakgrunden syns Näckholmen och långt bort Lennartsnäs. Närmast, hitom stängslet, ses 1600-talets Enköpingsvägen som då ännu var i bruk och gick uppför Dalkarlsbacken. Lägg märke till väggrinden till höger som markerar torparens gårdsplan.

Här syns att den nya vägbanken lades långt ovanför stödmuren.
Foto författaren.

Bild 3. Vy över Svartviken den 18 juli 1853. Tecknaren har befunnit norr om gamla landsvägen, antagligen vid vägstationen.

I horisonten skymtar Lennartsnäs. Marken där den nya vägbanken ska läggas är ännu obearbetad och endast stödmuren var klar. Mellan stödmuren och gärdesgården ses 1600-talsvägen. Till höger syns en bit av torpet Stäksbacka, med en jordkällare bakom.

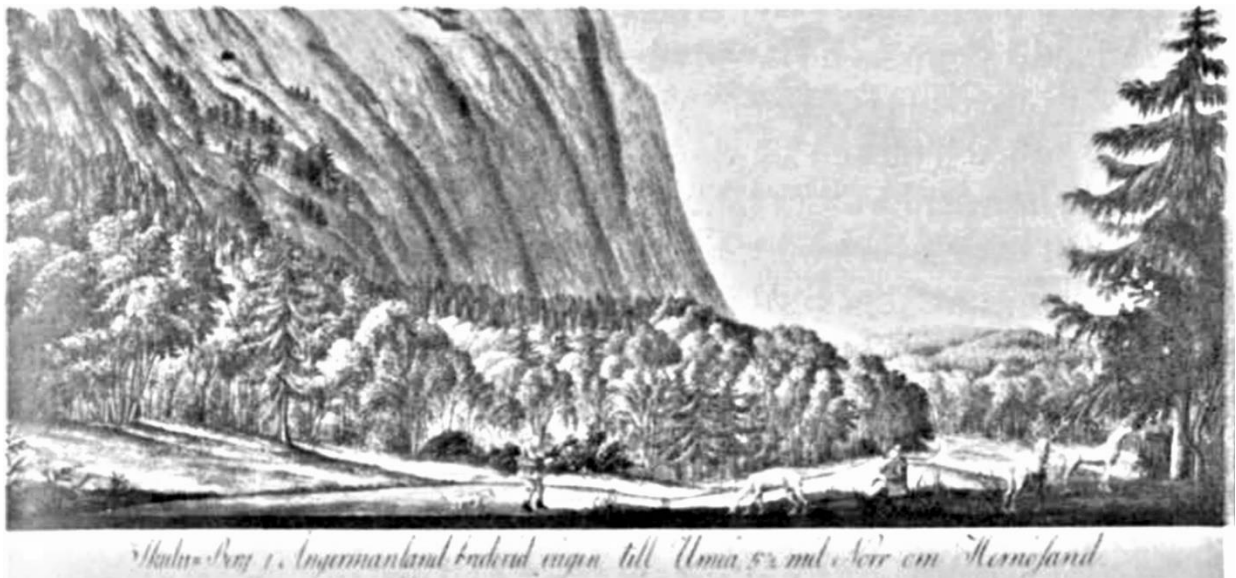
Samma vy idag. Såväl den gamla landsvägen som torpstugan finns kvar. Foto författaren.

Vem är då tecknaren?

Tecknaren har anonymiserat sig själv med den blygsamma signaturen ”C. Rh.”. I förra numret uttalade jag förhoppningen om att fortsatt forskning skulle kunna identifiera honom. En av våra trogna läsare, Gabriella Stiernspetz i Järfälla, har bidragit med följande:

”**Carl Ulric Rheborg**, född 17 mars 1783 i Södermanland, död 24 augusti 1857, var en svensk militär och tecknare. Han var utomäktenskaplig men erkänd son till majoren i fortifikationen, Carl Råbergh, senare adlad Mannerskantz. Rheborg tog sitt namn genom att kasta om några bokstäver i sin fars namn. Efter studier vid Strängnäs gymnasium blev han volontär vid fortifikationen 1798 och utnämndes till fänrik vid Kalmar regemente 1803. Han begärde och fick avsked från sin krigstjänst 1819. Vid sidan av sin tjänst var han verksam som tecknare och akvarellmålare. Bland hans bevarade arbeten finns målningar och teckningar från Kalmar regementes fälttåg i Västerbotten 1809 där han tjänstgjorde som regementskvartermästare. På familjen Mannerskantz egendom Värånäs i Halltorps socken är han representerad med en stor tuschteckning av corps de logiet, flera motiv från parken samt några porträtt av sina halvsyskon”.

Jag tror att Gabriella har rätt. Det är sannolikt han. Grundläggande fakta överensstämmer: initialerna, intresset för teckning och att han levde under denna tid. Carl Ulric Rheborg som tidigare bott bl a i Småland var kring 1850-talet bosatt i Stockholm, med titeln kapten vid armén. Han var då i 70-årsåldern. Han dog 1857 i Stockholm. Hans anknytning till Kungsängen är oklar. Kanske lockades han till vägbygget på grund av sin fortifikationsbakgrund. Det var ett imponerande statligt vägbygge som omfattade sprängningen genom berget och byggandet av den höga vägbanken. Kanske hade han också en koppling till Lennartsnäs. Hur som helst var han uppenbarligen här både 1852 och 1853.

Skuluberg i Ångermanland under marschen till Umeå, 1809. Tyvärr lite otydlig.